

بررسی رابطه بین سازوکارهای راهبری شرکتی و انتخاب حسابرس در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران

شکراه خواجهی

دانشیار حسابداری دانشگاه شیراز

غلامحسن زارع

کارشناس ارشد حسابداری و عضو هیأت علمی مؤسسه آموزش عالی زند

چکیده

هدف از این پژوهش، بررسی رابطه بین سازوکارهای راهبری شرکتی و انتخاب حسابرس است. در راستای دستیابی به هدف‌های پژوهش، پنج فرضیه تدوین شده است که معنادار بودن رابطه بین سازوکارهای راهبری شرکتی و انتخاب حسابرس توسط شرکت‌ها را مورد آزمون قرار می‌دهد. روش آماری مورد استفاده جهت آزمون فرضیه‌های مطرح شده در این پژوهش، با توجه به ماهیت دو وجهی متغیر وابسته، رگرسیون لجستیک است. نمونه آماری پژوهش شامل ۸۴ شرکت طی بازه زمانی نه ساله ۱۳۸۸-۱۳۸۰ است. به‌طور کلی، نتایج حاصل از آزمون فرضیه‌ها، بیان‌گر وجود رابطه معنادار ضعیفی بین سازوکارهای راهبری شرکتی و انتخاب حسابرس در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران است. بنابراین، می‌توان نتیجه گرفت که عوامل مؤثر دیگری نیز وجود دارد که انتخاب حسابرس در شرکت‌های مورد بررسی، بیش‌تر به آن‌ها بستگی دارد.

واژه‌های کلیدی: راهبری شرکتی، سازوکارهای حاکمیت شرکتی، انتخاب حسابرس،

سازمان حسابرسی، مؤسسه‌های حسابرسی عضو جامعه حسابداران رسمی ایران.

مقدمه

موضوع راهبری شرکتی^۱ به شکل کنونی، ابتدا در دهه ۱۹۹۰ میلادی در انگلستان، امریکا و کانادا و در پاسخ به مشکلات مربوط به کارایی هیأت‌مدیره شرکت‌های بزرگ مطرح شد. بحران‌های مالی سال‌های اخیر نیز منجر به تأکید بیشتری بر برقراری سازوکارهای راهبری شرکتی در سراسر جهان گردیده است. این فرض وجود دارد که راهبری شرکتی بیش از هر چیز حیات سالم واحد تجاری را در بلندمدت هدف قرار می‌دهد و از منافع سهامداران محافظت می‌کند [۲].

حسابرسان مستقل^۲ می‌توانند به عنوان یک سازوکار با اهمیت خارجی حاکمیت شرکتی، با اطمینان دادن به سهامداران در مورد کیفیت صورت‌های مالی تهیه شده، هزینه‌های نمایندگی^۳ را کاهش داده و به سهامداران این امکان را بدهند که بر مبنای صورت‌های مالی حسابرسی شده قراردادهایی دقیق، روشن و کارا با مدیران تنظیم نمایند [۱۸]. اجرای حسابرسی توسط حسابرسان مستقل نقش بسیار مهمی در بهبود کیفیت افشای اطلاعات مالی و قابلیت اتکای آن دارد [۱۳]. در سال‌های اخیر، کیفیت افشا به یکی از مهم‌ترین سازوکارهای راهبری شرکتی تبدیل شده است. سرمایه‌گذاران به اطلاعات مالی مربوط و قابل اتکا نیاز دارند و یکی از تأمین‌کنندگان این نیاز، حسابرسان مستقل هستند. از این رو، حسابرسی به عنوان مهم‌ترین ساز و کار افشای مطلوب اطلاعات شناخته می‌شود. البته باید به این نکته مهم توجه داشت که کیفیت مؤسسه‌های حسابرسی عامل اساسی در اعتباربخشی به صورت‌های مالی است و بر میزان سودمندی و مفید بودن حسابرسی انجام شده مؤثر است [۱۶].

1-Corporate Governance

2 External Auditors

3 Agency Cost

مبانی نظری

تقاضا برای استفاده از مؤسسه‌های حسابرسی، تابعی از کیفیت حسابرسی^۱ و میزان اطمینان‌بخشی آن مؤسسه‌ها است [۱۹]. هر چه استقلال و کیفیت کار حسابرسان بیش‌تر باشد، اعتبار و قابلیت پذیرش آن توسط استفاده‌کنندگان از صورت‌های مالی افزایش می‌یابد [۶].

میزان کیفیت حسابرسی مؤسسه‌های حسابرسی به ۲ عامل بستگی دارد:

۱- توانایی و تخصص حسابرس در کشف تحریفات و اشتباهات موجود در صورت‌های مالی، بر اساس حسابرسی انجام شده،

۲- توانایی، صراحت و صداقت حسابرس در گزارش تحریفات و اشتباهات شناسایی و کشف شده در عملیات حسابرسی [۹].

کیفیت مؤسسه‌های حسابرسی با درجه استقلال آنان نسبت به شرکت‌ها، رابطه مستقیم دارد. بنابراین، مؤسسه‌های حسابرسی بزرگ‌تر به واسطه داشتن مشتریان بیش‌تر، کیفیت کار بالاتری دارند [۱۶]. به کارگیری حسابرسان با کیفیت بالاتر می‌تواند ساز و کارهای راهبری شرکتی را در شرکت‌ها اصلاح نموده و موجب بهبود آن‌ها شود [۱۶]. صورت‌های مالی که توسط مؤسسه‌های حسابرسی بزرگ‌تر حسابرسی شده‌اند برای استفاده‌کنندگان از میزان اعتباردهی و قابلیت اتکای بیشتری برخوردار است [۷]، لذا، انتخاب مؤسسه‌های حسابرسی بزرگ‌تر (باکیفیت‌تر) یا کوچک‌تر (باکیفیت پایین‌تر) می‌تواند از اهمیت بسیار زیادی برای استفاده‌کنندگان از اطلاعات مالی شرکت‌ها برخوردار باشد. دیفاند و همکاران [۱۰] در پژوهش خود بر روی مؤسسه‌های حسابرسی، پی بردند که در مواجهه با شرکت‌هایی که تحریف‌های با اهمیتی در صورت‌های مالی آنان وجود دارد، احتمال صدور گزارش مشروط توسط مؤسسه‌های حسابرسی بزرگ‌تر بیش‌تر از مؤسسه‌های حسابرسی کوچک‌تر است.

1 Audit Quality

از آنجا که ضعف در ساز و کارهای راهبری شرکتی می‌تواند منجر به کاهش سطح کیفیت اطلاعات مالی تهیه شده توسط مدیران گردد، مطالعه و بررسی ارتباط بین ساز و کارهای راهبری شرکتی و تصمیمات مربوط به انتخاب حسابرس، که خود از اجزاء ساز و کارهای کنترلی خارجی راهبری شرکتی است، از اهمیت بسیاری برخوردار است.

پیشینه پژوهش

پژوهش‌گر	سال انجام	نتیجه پژوهش
حساس یگانه و همکاران [۲]	۱۳۸۷	بین ساز و کارهای حاکمیت شرکتی، شامل تعداد اعضای هیأت‌مدیره، تعداد مدیران غیرموظف، تفکیک وظایف مدیرعامل از رئیس هیأت‌مدیره، ساختار مالکیت و وجود واحد حسابرسی داخلی، با مدیریت سود رابطه معناداری وجود ندارد.
رضازاده و زارعی مروج [۴]	۱۳۸۸	حق‌الزحمه حسابرسی، کیفیت حسابرسی، تغییر ترکیب هیأت‌مدیره و اندازه شرکت بر تغییر حسابرسان اثر مثبت و معناداری دارد.
خواجه‌وی و نوشادی [۳]	۱۳۸۸	تجربه حسابرسان تأثیر مهمی بر دقت قضاوت آنان دارد.
نونهال‌نهر و همکاران [۵]	۱۳۸۹	قابلیت اتکای اقلام تعهدی در شرکت‌های حسابرسی شده توسط حسابرس با کیفیت بالاتر در مقایسه با شرکت‌های حسابرسی شده توسط حسابرس با کیفیت پایین‌تر، بیشتر است.
بولو و همکاران [۱]	۱۳۸۹	تغییر حسابرسان بر شفافیت اطلاعاتی شرکت‌ها تأثیری ندارد.

پژوهش‌های داخلی

در ایران تاکنون پژوهشی در مورد انتخاب حسابرس انجام نشده است. از این رو در قسمت پژوهش‌های داخلی، به بررسی پژوهش‌های صورت گرفته در مورد یکی از متغیرهای پژوهش پرداخته می‌شود.

جدول شماره ۱: خلاصه‌ای از پژوهش‌های داخلی انجام شده

پژوهش‌های خارجی

جدول شماره ۲: خلاصه‌ای از پژوهش‌های خارجی انجام شده

پژوهش‌گر	سال انجام	نتیجه پژوهش
ایچنسر و شیلدز [۱۱]	۱۹۸۶	شرکت‌های دارای سهامدار کنترل‌کننده، تمایل بیشتری به استفاده از مؤسسه‌های حسابرسی با کیفیت‌تر دارند.
کارپف و همکاران [۱۵]	۱۹۹۶	شرکت‌های دارای سهامدار کنترل‌کننده، تمایل بیشتری به مؤسسه‌های حسابرسی با کیفیت پایین‌تر دارند.
جوهر و همکاران [۱۴]	۲۰۰۰	نرخ رشد دارایی‌ها، نسبت رشد دارایی‌های ثابت به کل دارایی‌ها، اهرم مالی و تغییر در نسبت‌های فعالیت، از عوامل مؤثر بر تغییر و انتخاب حسابرس است.
آشباگ و وارفیلد [۶]	۲۰۰۳	به کارگیری حسابرس با کیفیت‌تر هنگامی که سهام شرکت در اختیار سهامداران با درصد مالکیت بالا است، کاهش می‌یابد.
فان و وانگ [۱۲]	۲۰۰۵	سهامداران کنترل‌کننده تمایل بیشتری به استفاده از حسابرسان با کیفیت بالاتر دارند.
چان و همکاران [۸]	۲۰۰۷	افزایش مالکیت نهادی، منجر به افزایش تمایل شرکت‌ها به مؤسسه‌های حسابرسی با کیفیت‌تر می‌شود.

وجود سهامداران عمده، کوچک بودن هیأت مدیره و یکسانی مدیرعامل و رئیس هیأت مدیره احتمال به کارگیری مؤسسه‌های حسابرسی با کیفیت بالا را کاهش می‌دهد.	۲۰۰۹	لین و مینگ [۱۶]
وجود سهامدار عمده و یکسانی مدیرعامل و رئیس هیأت مدیره موجب تغییر حسابرس از مؤسسه‌های بزرگ‌تر به کوچک‌تر می‌شود.	۲۰۱۰	لین و مینگ [۱۷]

فرضیه‌های پژوهش

فرضیه اصلی

به منظور آزمون فرضیه اصلی این پژوهش که عبارت است از: "بین سازوکارهای حاکمیت شرکتی و انتخاب مؤسسه‌های حسابرسی توسط شرکت‌ها، رابطه معناداری وجود دارد."، پنج فرضیه فرعی به شرح زیر طراحی و مورد آزمون قرار گرفته است.

فرضیه‌های فرعی

فرضیه فرعی اول: "بین وجود سهامدار کنترل‌کننده و انتخاب حسابرس، رابطه معناداری وجود دارد."

فرضیه فرعی دوم: "بین تعداد اعضای هیأت مدیره و انتخاب حسابرس، رابطه معناداری وجود دارد."

فرضیه فرعی سوم: "بین نسبت اعضای غیرموظف هیأت مدیره به کل اعضای هیأت مدیره و انتخاب حسابرس، رابطه معناداری وجود دارد."

فرضیه فرعی چهارم: "بین جدایی مدیرعامل و رئیس هیأت مدیره از یکدیگر و انتخاب حسابرس، رابطه معناداری وجود دارد."

فرضیه فرعی پنجم: "بین درصد مالکیت سهامداران نهادی و انتخاب حسابرس، رابطه معناداری وجود دارد".

روش اجرای پژوهش و گردآوری داده‌ها

داده‌های مورد استفاده در این پژوهش، مبتنی بر ارقام و اطلاعات واقعی بازار سهام و صورت‌های مالی شرکت‌هاست. در پژوهش حاضر، برای جمع‌آوری داده‌ها و اطلاعات، از روش کتابخانه‌ای استفاده شده است. مبانی نظری پژوهش از کتب و مجلات تخصصی فارسی و لاتین و داده‌های مورد نیاز از طریق مراجعه به صورت‌های مالی، گزارش‌های منتشر شده توسط سازمان بورس و اوراق بهادار و با استفاده از نرم‌افزارهای ره‌آورد نوین و تدبیرپرداز گردآوری شده است. در این پژوهش، به منظور انجام محاسبات مورد نیاز در ارتباط با متغیرهای پژوهش، از نرم‌افزار EXCEL2010 و برای تجزیه و تحلیل اطلاعات و آزمون فرضیه‌های پژوهش، از نرم‌افزار SPSS16 استفاده شده است.

جامعه و نمونه آماری

جامعه آماری این پژوهش از کلیه شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار، طی بازه زمانی نه ساله ۱۳۸۸-۱۳۸۰ تشکیل می‌شود. در این پژوهش از نمونه‌گیری آماری استفاده نمی‌شود و شرکت‌های مورد بررسی به روش حذفی و بر اساس معیارهای زیر انتخاب شده‌اند:

- ۱- تا پایان اسفند ماه سال ۱۳۷۹ در بورس اوراق بهادار تهران پذیرفته شده باشد،
 - ۲- به لحاظ افزایش قابلیت مقایسه، دوره مالی آن‌ها منتهی به پایان اسفندماه باشد،
 - ۳- طی سال‌های ۱۳۸۰ الی ۱۳۸۸ تغییر سال مالی و توقف عملیات نداشته باشد،
 - ۴- صورت‌های مالی و یادداشت‌های همراه آن در سایت بورس اوراق بهادار موجود باشد،
 - ۵- جزء شرکت‌های سرمایه‌گذاری و بیمه، بانک‌ها و مؤسسه‌های مالی و اعتباری نباشد،
- بر اساس معیارهای بالا، نمونه آماری پژوهش، ۸۴ شرکت را در بر می‌گیرد.

متغیرهای پژوهش

به منظور آزمون فرضیه‌ها، متغیرهای این پژوهش به سه گروه متغیرهای مستقل، وابسته و کنترلی تقسیم می‌شوند.

متغیرهای مستقل این پژوهش شامل وجود یا عدم وجود مالک کنترل‌کننده، تعداد اعضای هیأت‌مدیره، نسبت اعضای غیرموظف به کل اعضای هیأت‌مدیره، جدایی مدیرعامل و رئیس هیأت‌مدیره و درصد مالکیت سهامداران نهادی است که با اقتباس از پژوهش لین و مینگ [۱۶]، لین و مینگ [۱۷] و نیز بررسی سایر پژوهش‌های مرتبط با حاکمیت شرکتی، انتخاب شده‌اند. متغیر وابسته در این پژوهش نیز انتخاب حسابرس است که به صورت متغیر مجازی (صفر و یک) استفاده شده است. همچنین متغیرهای کنترلی مورد استفاده در این پژوهش، مطابق پژوهش لین و مینگ [۱۶]، لین و مینگ [۱۷]، عبارتند از: لگاریتم طبیعی ارزش بازار سهام شرکت (LNMARKET) به عنوان شاخص اندازه شرکت، نسبت گردش دارایی‌ها (ATR)، نسبت سود پس از کسر بهره و مالیات به مجموع دارایی‌ها (ROA)، نسبت جاری (CR)، نسبت بدهی‌ها به دارایی‌ها (DA) و معیار ریسک سیستماتیک (BETA).

روش تجزیه و تحلیل داده‌ها

با توجه به بررسی متغیرهای پژوهش و با در نظر گرفتن نوع داده‌ها و روش‌های تجزیه و تحلیل موجود، مطابق با لین و مینگ [۱۶]، در این پژوهش نیز برای بررسی رابطه سازوکارهای حاکمیت شرکتی و انتخاب حسابرس، از مدل رگرسیون لجستیک استفاده شده است. در این پژوهش ابتدا رابطه بین سازوکارهای حاکمیت شرکتی و انتخاب سازمان حسابرسی یا مؤسسه‌های حسابرسی عضو جامعه حسابداران رسمی ایران، توسط شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران مورد بررسی قرار می‌گیرد. سپس رابطه بین این سازوکارها و انتخاب بین مؤسسه‌های حسابرسی عضو جامعه حسابداران رسمی ایران، توسط شرکت‌های فوق، بر اساس کیفیت این مؤسسه‌ها، ارزیابی می‌شود.

آزمون فرضیه‌های پژوهش و تحلیل نتایج

در این پژوهش ۷۵۶ مشاهده شرکت-سال، مورد مطالعه قرار گرفته است و نتایج زیر از بررسی فرضیه‌های پژوهش، حاصل شده است.

نتایج حاصل از بررسی فرضیه فرعی اول، در جدول شماره ۳ ارائه شده است.

جدول شماره ۳: نتایج تحلیل رگرسیون لجستیک فرضیه فرعی اول

آماره X2	درجه آزادی	معناداری	ضریب B	Wald	نسبت احتمالها	R2 نگلکرک
۷۳/۱	۱	۰/۰۰۰	-۱/۲۹	۶۹/۱	۰/۲۸	۰/۱۲۳

آماره کای مربع و سطح معناداری مربوط به این آماره بیانگر معنادار بودن کلی مدل است و نشان می‌دهد متغیر وجود سهامدار کنترل کننده در شرکت با بهبود مجذور کای برابر با ۷۳/۱ و سطح معناداری ۰/۰۰۰ وارد معادله شده است. ضریب B، -۱/۲۹ و آماره نسبت بخت‌ها، ۰/۲۸ است که بیانگر رابطه معکوس بین وجود سهامدار کنترل کننده در شرکت و انتخاب حسابرس است. از آنجا که به انتخاب مؤسسه‌های حسابرسی عدد "صفر" و به انتخاب سازمان حسابرسی عدد "یک" نسبت داده شده است، می‌توان نتیجه گرفت که در صورت وجود سهامدار کنترل کننده، احتمال انتخاب سازمان حسابرسی کمتر می‌شود. مقدار آماره و سطح معناداری (Wald= ۶۹/۱ و Sig=۰/۰۰۰) نشان می‌دهد رابطه بین وجود یا عدم وجود سهامدار کنترل کننده و انتخاب نوع مؤسسه حسابرسی در سطح اطمینان ۹۹ درصد، معنادار است. علت وجود رابطه معکوس بین وجود سهامدار کنترل کننده و انتخاب سازمان حسابرسی را می‌توان

تمایل سهامداران کنترل کننده به کاهش نظارت خارجی بر تصمیمات اتخاذ شده در درون شرکت، از طریق کاهش کیفیت حسابرسی انجام شده توسط حسابرسان عنوان نمود. نتیجه به دست آمده از آزمون این فرضیه با یافته‌های پژوهش‌های کارپف و همکاران [۱۵]، آشباگ و وارفیلد [۶] و لین و مینگ [۱۶] مطابقت دارد. اما با نتیجه به دست آمده از یافته‌های پژوهش فان و وانگ [۱۲]، همخوانی ندارد.

نتایج حاصل از بررسی فرضیه فرعی دوم، در جدول شماره ۴ ارائه شده است.

جدول شماره ۴: نتایج تحلیل رگرسیون لجستیک فرضیه فرعی دوم

آماره X2	درجه آزادی	معناداری	ضریب B	Wald	نسبت احتمالها	R2 نگلکرک
۱۲/۲	۱	۰/۰۰۰	-۰/۸۶	۹/۵	۰/۴۲	۰/۰۲۱

آماره کای مربع و سطح معناداری مربوط به این آماره بیانگر معنادار بودن کلی مدل است و نشان می‌دهد متغیر اندازه هیأت مدیره در شرکت با بهبود مجذور کای برابر با ۱۲/۲ و سطح معناداری ۰/۰۰۰ وارد معادله شده است. ضریب B، -۰/۸۶ و آماره نسبت بخت‌ها، ۰/۴۲ است که نشان دهنده رابطه معکوس بین تعداد اعضای هیأت مدیره و انتخاب حسابرس است. از آنجا که به انتخاب مؤسسه‌های حسابرسی عدد "صفر" و به انتخاب سازمان حسابرسی عدد "یک" نسبت داده شده است، می‌توان نتیجه گرفت که در صورت افزایش تعداد اعضای هیأت مدیره شرکت‌ها، احتمال انتخاب سازمان حسابرسی کمتر می‌شود. مقدار آماره و سطح معناداری (Wald= ۹/۵ و Sig=۰/۰۰۰) نشان می‌دهد که رابطه بین اندازه هیأت مدیره و انتخاب

حسابرس بین سازمان حسابرسی و مؤسسه‌های حسابرسی عضو جامعه حسابداران رسمی ایران در سطح اطمینان ۹۹ درصد، معنادار است.

بررسی نتایج پژوهش لین و مینگ [۱۶] حاکی از آن است که رابطه مورد انتظار بین تعداد اعضای هیأت مدیره و انتخاب حسابرس، رابطه‌ای مستقیم است. اما نتیجه به دست آمده از این فرضیه در پژوهش حاضر، با نتایج پژوهش آنان همخوانی ندارد که می‌تواند به علت تفاوت‌های احتمالی موجود در ساختار شرکت‌های ایرانی و خارجی و همچنین شرایط متفاوت سیاسی، اجتماعی و قانونی حاکم بر ایران با دیگر کشورها باشد.

نتایج حاصل از بررسی فرضیه فرعی سوم، در جدول شماره ۵ ارائه شده است.

جدول شماره ۵: نتایج تحلیل رگرسیون لجستیک فرضیه فرعی سوم

آماره X2	درجه آزادی	معناداری	ضریب B	Wald	نسبت احتمال‌ها	R2 نگلکرک
۳۶/۱	۱	۰/۰۰۰	-۲/۲۵	۳۳/۸	۰/۱۰۵	۰/۰۶۲

میزان آماره کای مربع و سطح معناداری مربوط به آن، بیانگر معنادار بودن کلی مدل است و نشان می‌دهد متغیر نسبت اعضای غیرموظف هیأت مدیره، با بهبود مجذور کای برابر با ۳۶/۱ و سطح معناداری ۰/۰۰۰ وارد معادله شده است. ضریب B، ۲/۲۵- و آماره نسبت بخت‌ها، ۰/۱۰۵ است که نشان می‌دهد رابطه نسبت اعضای غیرموظف هیأت مدیره و انتخاب حسابرس معکوس است. با توجه به این که به انتخاب مؤسسه‌های حسابرسی عدد "صفر" و به انتخاب سازمان حسابرسی عدد "یک" نسبت داده شده است، نتیجه می‌شود که در صورت افزایش نسبت مدیران غیرموظف، احتمال انتخاب سازمان حسابرسی کمتر می‌شود. مقدار آماره و سطح معنا-

داری (Wald= ۳۳/۸ و Sig= ۰/۰۰۰) نشان می‌دهد بین نسبت اعضای غیرموظف هیأت‌مدیره و انتخاب حسابرس در سطح اطمینان ۹۹ درصد، رابطه معناداری وجود دارد. نتایج این فرضیه نشان می‌دهد که مدیران غیرموظف در ایران، هماهنگ با تئوری نمایندگی نیستند و منجر به کاهش تضاد منافع بین سهامداران و مدیران نمی‌شوند.

نتایج حاصل از بررسی فرضیه فرعی چهارم، در جدول شماره ۶ ارائه شده است. جدول شماره ۶: نتایج تحلیل رگرسیون لجستیک فرضیه فرعی چهارم

آماره X2	درجه آزادی	معناداری	ضریب B	Wald	نسبت احتمالها	R2 نگلکرک
۳/۳	۱	۰/۰۶۷	-۰/۸۹	۳/۱	۰/۴۰۹	۰/۰۰۶

میزان آماره کای مربع و سطح معناداری مربوط به این آماره بیانگر آن است که متغیر جدایی مدیرعامل و رئیس هیأت‌مدیره از یکدیگر با بهبود مجذور کای برابر با ۳/۳ و سطح معناداری ۰/۰۶۷ وارد معادله نشده است و این نشان می‌دهد که رابطه بین این دو متغیر، در سطح اطمینان ۹۵ درصد، معنادار نمی‌باشد. در نتیجه بین جدایی مدیرعامل و رئیس هیأت‌مدیره رابطه معناداری وجود ندارد.

یافته‌های پژوهش لین و مینگ [۱۶]، نشان می‌دهد یکسانی مدیرعامل و رئیس هیأت‌مدیره در شرکت‌ها منجر به افزایش تقاضا در جهت به‌کارگیری حسابرسان با کیفیت پایین‌تر می‌شود. با توجه به عدم مطابقت یافته‌های فرضیه چهارم با نتایج پژوهش مذکور، می‌توان علت را در این مسئله جستجو کرد که در بین ۷۵۶ مشاهده شرکت - سال در این پژوهش، تنها در ۱۸ مورد از مشاهده‌ها، مدیرعامل و رئیس هیأت‌مدیره یکسان بوده‌اند و در ۷۳۸ مشاهده دیگر، مدیرعامل و رئیس هیأت‌مدیره از یکدیگر مجزا بوده‌اند. بنابراین، نبود رابطه معنادار بین یکسانی مدیرعامل و رئیس هیأت‌مدیره با انتخاب حسابرس، در این پژوهش، چندان دور از انتظار نیست.

نتایج حاصل از بررسی فرضیه فرعی پنجم، در جدول شماره ۷ ارائه شده است.
جدول شماره ۷: نتایج تحلیل رگرسیون لجستیک فرضیه پنجم

آماره X2	درجه آزادی	معناداری	ضریب B	Wald	نسبت احتمالها	R2 نگلکرک
۳۰/۴	۱	۰/۰۰۰	۰/۰۱۲	۲۹/۳	۱/۰۱۲	۰/۰۵۳

میزان آماره کای مربع و سطح معناداری مربوط به این آماره بیانگر معنادار بودن کلی مدل است و نشان می‌دهد که متغیر درصد مالکیت سهامداران نهادی با بهبود مجذور کای برابر با ۳۰/۴ و سطح معناداری ۰/۰۰۰ وارد معادله شده است. ضریب B، ۰/۰۱۲ و آماره نسبت بخت‌ها، ۱/۰۱۲ نشان می‌دهد که رابطه درصد مالکیت سهامداران نهادی و انتخاب حسابرس مستقیم است. با توجه به این که به انتخاب مؤسسه‌های حسابرسی عدد "صفر" و به انتخاب سازمان حسابرسی عدد "یک" نسبت داده شده است، می‌توان نتیجه گرفت که در صورت افزایش درصد مالکیت سهامداران نهادی، احتمال انتخاب سازمان حسابرسی بیشتر می‌شود. مقدار آماره و سطح معناداری (Wald=۲۹/۳ و Sig=۰/۰۰۰) نشان می‌دهد که رابطه بین درصد سهامداران نهادی و انتخاب حسابرس در سطح اطمینان ۹۹ درصد، معنادار است. نتایج این فرضیه با یافته‌های پژوهش چان و همکاران [۸] مطابقت دارد.

مدل پیش‌بینی انتخاب حسابرس بر اساس فرضیه اصلی پژوهش

جدول شماره ۸، نتایج تحلیل رگرسیون لجستیک چندمتغیره را نشان می‌دهد. علامت ضریب B و آماره نسبت احتمالها نشان می‌دهد که رابطه کلیه متغیرهای مستقل و کنترلی باقیمانده در مدل، به جز درصد مالکیت سهامداران نهادی و لگاریتم ارزش بازار سهام شرکت، با متغیر وابسته (انتخاب حسابرس) معکوس است. با توجه به این که به انتخاب مؤسسه‌های حسابرسی عدد "صفر" و به انتخاب سازمان حسابرسی عدد "یک" نسبت داده شده است، نتیجه‌گیری می‌شود که در

صورت افزایش درصد مالکیت سهامداران نهادی و لگاریتم ارزش بازار سهام شرکت، احتمال انتخاب سازمان حسابرسی بیش تر می شود. افزایش سایر متغیرهای مورد مطالعه در این پژوهش نیز منجر به کاهش احتمال انتخاب سازمان حسابرسی و در نتیجه افزایش احتمال انتخاب مؤسسه های حسابرسی، توسط شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران می شود. مقدار آماره و سطح معناداری متغیرها، حاکی معناداری روابط در سطح اطمینان ۹۵ درصد است.

جدول شماره ۸: نتایج تحلیل رگرسیون لجستیک چند متغیره

متغیر مستقل و کنترلی	ضریب B	Wald	معناداری	نسبت احتمال ها
اندازه هیأت مدیره	-۰/۹۹۸	۱۳/۳۲۸	۰/۰۰۰	۰/۳۶۹
نسبت مدیران غیرموظف	-۱/۳۱۸	۹/۳۱۶	۰/۰۰۲	۰/۲۶۸
دوگانگی مدیریت	-۱/۱۹۸	۴/۳۲۰	۰/۰۳۸	۰/۳۰۲
وجود سهامدار کنترل کننده	-۱/۲۱۲	۴۸/۹۰۸	۰/۰۰۰	۰/۲۹۸
درصد مالکیت سهامداران نهادی	۰/۰۱۴	۳۳/۵۲۴	۰/۰۰۰	۱/۰۱۴
لگاریتم ارزش بازار سهام شرکت	۰/۱۴۸	۶/۰۸۱	۰/۰۱۴	۱/۱۶۰
بازده دارایی ها	-۱/۳۹۵	۴/۵۰۲	۰/۰۳۴	۰/۲۴۸

نتایج جدول شماره ۹ نشان می دهد که در مرحله اول با ورود متغیر اندازه هیأت مدیره، آماره مجذور کای برابر با ۷۲/۶ بهبود یافته است. با ورود متغیرهای درصد مدیران غیرموظف، دوگانگی مدیریت، وجود سهامدار کنترل کننده، درصد مالکیت سهامداران نهادی، لگاریتم مجموع دارایی ها و نرخ بازده دارایی ها، در مراحل دوم الی هفتم، مجذور کای مربع تا مقدار ۱۴۲/۴ افزایش نشان می دهد.

جدول شماره ۹: آماره‌های اختصاری مدل پیش‌بینی فرضیه اصلی

مرحله	X2	میزان بهبود	معناداری	صحت پیش‌بینی	R2 کاکس-اسنل	R2 نگلکرک
اول	۷۲/۶	۷۲/۶	۰/۰۰۰	٪۶۵/۰	۰/۰۹۲	۰/۱۲۳
دوم	۱۰۲/۵	۲۹/۹	۰/۰۰۰	٪۶۷/۹	۰/۱۲۷	۰/۱۷۰
سوم	۱۱۶/۱	۱۳/۶	۰/۰۰۰	٪۶۸/۹	۰/۱۴۳	۰/۱۹۱
چهارم	۱۲۶	۹/۹	۰/۰۰۰	٪۶۷/۹	۰/۱۵۴	۰/۲۰۵
پنجم	۱۳۲/۹	۶/۹	۰/۰۰۰	٪۶۸/۹	۰/۱۶۱	۰/۲۱۶
ششم	۱۳۷/۸	۴/۹	۰/۰۰۰	٪۶۹/۱	۰/۱۶۷	۰/۲۲۳
هفتم	۱۴۲/۴	۴/۶	۰/۰۰۰	٪۶۹/۸	۰/۱۷۲	۰/۲۳۰

بر مبنای مقادیر جدول شماره ۹، معادله بهینه رگرسیون لجستیک به شکل زیر ارائه می‌شود:

$$Y = \text{درصد اعضای غیرموظف هیأت مدیره} - \frac{1}{3} - (\text{اندازه هیأت مدیره}) \cdot 0.99 - \frac{4}{9} - \text{درصد مالکیت} + 0.02 + (\text{وجود سهامدار کنترل کننده}) \cdot \frac{1}{2} - (\text{دوگانگی مدیریت}) \cdot \frac{1}{2} + (\text{بازده دارایی‌ها}) \cdot \frac{1}{4} - (\text{لگاریتم ارزش بازار سهام شرکت}) \cdot 0.15 + (\text{سهامداران نهادی})$$

که در آن، Y عبارت است از برتری لگاریتمی انتخاب حسابرس.

با توجه به مدل فوق و مقدار ضریب تعیین به دست آمده برای این مدل و نیز نتایج فرضیه‌های فرعی یک الی پنج، می‌توان نتیجه گرفت که بین سازوکارهای حاکمیت شرکتی و انتخاب حسابرس، رابطه معناداری وجود دارد. اما میزان قدرت این رابطه، ضعیف است و به اندازه‌ای

نیست که بتوان این سازوکارها را مهم‌ترین عوامل مؤثر بر انتخاب حسابرس در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران دانست.

نتیجه‌گیری کلی

تجزیه و تحلیل رگرسیون چندمتغیره و مدل پیش‌بینی انتخاب حسابرس حاکی از آن است که تمامی سازوکارهای حاکمیت شرکتی مورد بررسی در این پژوهش با انتخاب حسابرس رابطه معناداری دارند، اما شدت رابطه مذکور ضعیف است. عدم همسویی نتایج آزمون برخی از فرضیه‌ها با نتایج پژوهش‌های خارجی صورت گرفته می‌تواند به علت عدم تشابه الزامات قانونی حاکم بر بورس اوراق بهادار تهران و نیز ساختار اقتصادی، اجتماعی و سیاسی متفاوت ایران در بحث سازوکارهای حاکمیت شرکتی، از جمله قوانین مربوط به انتخاب حسابرس، با سایر کشورهای پیشرفته باشد. عدم وجود رتبه‌بندی برای تعیین درجه کیفیت حسابسان، توسط سازمان‌های مربوطه و نیز محدودیت در دسترس بودن اطلاعات جامع و کامل از آن‌ها، نیز می‌تواند عامل مؤثر دیگری در جهت عدم یکسانی برخی از یافته‌های این پژوهش با نتایج مورد انتظار، باشد.

پیشنهاد‌های پژوهش

با توجه به مبانی نظری پژوهش و یافته‌های حاصل از آزمون فرضیه‌های پژوهش، پیشنهاد‌های زیر مطرح می‌شود:

- ۱ - سازمان بورس، دستورالعملی برای انتخاب حسابرس توسط شرکت‌ها، بر اساس اندازه شرکت‌ها و میزان پیچیدگی عملیات آن‌ها به شرکت‌ها ابلاغ نماید تا امکان کاهش کیفیت حسابرسی از سوی شرکت‌ها، به منظور سوءاستفاده مالی، میسر نگردد.
- ۲ - سازمان‌های ذی ربط، از جمله جامعه حسابداران رسمی ایران، اقدام به رتبه‌بندی مؤسسه‌های حسابرسی، بر اساس کیفیت خدمات حسابرسی ارائه شده نمایند؛ تا

شرکت‌ها بتوانند بین مؤسسه‌های حسابرسی از نظر کیفیت، تمایز قائل شده و بر اساس آن اقدام به انتخاب حسابرس نمایند.

۳ - پیشنهاد می‌شود که جامعه حسابداران رسمی ایران، مؤسسه‌های حسابرسی عضو را ملزم به افشای اطلاعات درآمد سالانه، تعداد گروه‌های حسابرسی فعال، تعداد کارکنان و سایر اطلاعات در مورد وضعیت مالی نماید تا شرکت‌ها و استفاده‌کنندگان از صورت‌های مالی بتوانند بین مؤسسه‌های حسابرسی مختلف، ارزیابی لازم را داشته باشند.

۴ - رابطه بین سازوکارهای حاکمیت شرکتی و انتخاب حسابرس در شرکت‌های ورشکسته مورد بررسی قرار گیرد تا اثر کیفیت حسابرسی به‌عنوان سازوکاری خارجی در سیستم حاکمیت شرکتی، در این شرکت‌ها مورد توجه قرار گیرد و نقش احتمالی کیفیت حسابرسی پایین در ورشکستگی مشخص شود.

۵ - انجام پژوهش در خصوص شناسایی عوامل مؤثر بر انتخاب حسابرس در ایران با در نظر گرفتن معیارهای اقتصادی، سیاسی، فرهنگی، اجتماعی و مدیریتی.

محدودیت‌های پژوهش

عمده‌ترین محدودیت‌های موجود در این پژوهش عبارتند از این که در ایران تاکنون پژوهشی در مورد عوامل مؤثر بر انتخاب حسابرس انجام نشده و نیز شرکت‌های دولتی بورسی، موظف به دعوت از سازمان حسابرسی هستند و در نتیجه بحث انتخاب حسابرس در مورد این شرکت‌ها مطرح نیست.

منابع

- ۱ - بولو، قاسم، مهام، کیهان و گودرزی، اسماعیل، (۱۳۸۹)، "تغییر حسابرس مستقل و شفافیت اطلاعاتی شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران"، **نشریه دانش حسابداری**، شماره ۱، ۱۳۵-۱۱۱.
- ۲ - حساس یگانه، یحیی، شعری، صابر و خسرو نژاد، سید حسین، (۱۳۸۷)، "رابطه سازوکارهای حاکمیت شرکتی، نسبت بدهی ها و اندازه شرکت با مدیریت سود"، **نشریه مطالعات حسابداری**، شماره ۲۴، ۱۱۵-۷۹.
- ۳ - خواجهی، شکراله و نوشادی، میثم، (۱۳۸۸)، "تجربه حسابرس و نقش آن در قضاوت موضوعات ساختارنیافته حسابرسی"، **نشریه تحقیقات حسابداری**، شماره ۴، ۱۲۱-۱۰۸.
- ۴ - رضازاده، جواد و زارعی مروج، کمال، (۱۳۸۸)، "عوامل مؤثر بر تغییر حسابرسان در شرکت های ایرانی"، **نشریه مطالعات حسابداری**، شماره ۲۰، ص ص ۱۰۵-۸۹.
- ۵ - نونهال نهر، علی اکبر، جبارزاده کنگرلویی، سعید و پورکریم، یعقوب، (۱۳۸۹)، "رابطه بین کیفیت حسابرس و قابلیت اتکای اقلام تعهدی"، **نشریه بررسی های حسابداری و حسابرسی**، شماره ۶۱، ص ص ۷۰-۵۵.
- 6- Ashbaugh, H. and T. D. Warfield, (2003), "Audits as a Corporate Governance Mechanism: Evidence from the German Market", **Journal of International Accounting Research**, Vol. 2, PP. 1-21.
- 7- Chan, D. K. and K. P. Wong, (2002), "Scope of Auditors' Liability, Auditor Quality, and Capital Investment", **Review of Accounting Studies**, Vol. 7, No. 1, PP. 97-122.
- 8- Chan K. H. Lin, K. Z. and F. Zhang, (2007), "on the Association between Change in Corporate Ownership and Changes in Auditor Quality in a Transitional Economy", **Journal of International Accounting Research**, Vol. 6, No .1, PP. 19-36.

- 9- De Angelo, L., (1981), "Auditor Size and Audit Quality", **Journal of Accounting and Economics**, Vol. 3, No. 3, PP. 183-199.
- 10- DeFond, M. L. Wong, T. J. and S. Li, (2000), "The Impact of Improved Auditor Independence on Audit Market Concentration in China", **Journal of Accounting and Economics**, Vol. 28, PP. 269-305.
- 11- Eichenseher, L. and D. Shields, (1986), "Corporate Capital Structure and Auditor Fit", **Working paper**, University of Wisconsin-Madison.
- 12- Fan, J. P. and T. J. Wong, (2005), "Do External Auditors Perform a Corporate Governance Role in Emerging Markets?: Evidence from East Asia", **Journal of Accounting Research**, Vol. 1, No. 43, PP. 35-72.
- 13- Ferguson, M. J. Seow, G. S. and D. Young, (2004), "Non-Audit Services and Earnings Management: UK Evidence", **Contemporary Accounting Research**, Vol. 21, No. 4, PP. 813-841.
- 14- Johar, H. Shamsher M. A. Annuar, M. N. and M. Arrif, (2000), "Auditor Switch Decision of Malaysia Listed Firm: Tests of Determinants and Wealth Effects", **Pertanika. J. Sci and Hum**, Vol. 2, No. 8, PP. 77-90.
- 15- Karpoff, J. M. Malatesta, P. H. and Walkling, R. A., (1996), "Corporate Governance and Shareholder Initiatives: Empirical Evidence", **Journal of Financial Economics**, Vol. 42, PP. 365-395.
- 16- Lin, Z. J. and L. Ming, (2009), "The Impact of Corporate Governance on Auditor Choice: Evidence from China", **Journal of International Accounting, Auditing and Taxation**, Vol. 18, PP. 44-59.
- 17- Lin, Z. J. and L. Ming, (2010), "The Determinanants of Auditor Switching from the Perspective of Corporate Governance in

- China", **Advances in Accounting, Incorporating Advances in International Accounting**, Vol. 1, No. 26, PP. 117-127.
- 18- Watts, R. L. and J. L. Zimmerman, (1986), "Positive Accounting Theory", **Prentice-Hall, Englewood Cliffs, NJ**.
- 19- Willenborg, M., (1999), "Empirical Analysis of the Economic Demand for Auditing in the Initial Public Offerings Market", **Journal of Accounting Research**, Vol. 37, No. 1, PP. 225-239.

پښتو ښوونځي
پښتو ښوونځي
پښتو ښوونځي

The Study of Corporate Governance Mechanisms and Auditor Election of Listed Companies of Tehran Stock Exchange

Shokrollah. Khajavi (Ph.D)

Assistant Professor of Accounting, Shiraz Uuniversity

Gholam Hassan Zare

M. A of Accounting

The goal of this research is to study the relation of corporate governance and auditor's election. Having access to goals of research, five hypotheses have designed to test the relation significancy between corporate governance mechanisms and firms' auditor election. According to multi-dimension nature of dependant variable, statistical method of this research has been the logistic regression. Statistical sample of research includes 84 companies during a nine-year period from 1380 to 1388. Generally, results driven from testing hypotheses reveal weak significant relation between corporate governance mechanisms and firms' auditor election of listed companies of Tehran Stock Exchange. Moreover, according to coefficient of determination resulted from anticipating model of auditor election based on corporate governance, it sounds that there are some other factors to which auditor election are related.

Key words: Corporate Governance, Corporate Governance Mechanisms, Auditor Election, Audit Organization, Audit Firms Listed in Iranian Association of Certified Public Accountants.